

Stručni rad

UDK:343.37

Primljeno: 20.srpnja.2012.

Pojavni oblici međunarodnoga gospodarskoga kriminaliteta kao čimbenik nacionalne ekonomije

Marijan Kos*

Sažetak

Ukidanjem nadzora na unutarnjim granicama Europske Unije, što je vrlo važan čimbenik europskog povezivanja, problematika nezakonitih migracija i ostalih oblika međunarodnoga kriminaliteta koncentrirala se na vanjske granice Europske Unije. Stvaranjem zajedničkog tržišta i Carinske unije dolazi do slobodnoga kretanja kapitala i roba te mogućnosti vršenja transnacionalnoga kriminaliteta. Polazi se od međunarodnih propisa, tj. Konvencije Ujedinjenih naroda, pa do ustavnih normi koje definiraju organizirani kriminalitet.

U radu se u nekoliko cjelina daje prikaz opterećenosti međunarodnih graničnih prijelaza Bregana i Macelj (ulaza i izlaza) zbog osobnih automobila i teretnih motornih vozila, zloupotrebe karneta TIR, te pregled pojava oblika međunarodnoga kriminaliteta. Republika Hrvatska specifična je zbog svojega geografskog položaja jer njome prolaze prometni koridori između istoka i zapada te sjevera i juga, ali i tzv. balkanska ruta koju krijumčari koriste za nezakonito snabdijevanje tržišta (droga, trgovina ljudima, nezakonite migracije) u gospodarskom kriminalitetu kao što su izbjegavanje poreza i carina, prijevara, krijumčarenje (visokotarifne robe duhana i cigareta) te pranje novca. Uloga i zadaća carinske službe nije samo fiskalnoga karaktera (radi prikupljanja javnih prihoda državi), već je carinska služba izravno uključena i sa sigurnosnog aspekta u borbu protiv krijumčarenja i nedopuštene preprodaje neocarinjene robe.

Ključne riječi: Carinska unija, transnacionalni organizirani kriminalitet, krijumčarenje, Konvencija Ujedinjenih naroda o organiziranim kriminalitetu.

Uvod

Stvaranjem jedinstvenog tržišta Europske zajednice (od 1. siječnja 1993.) ne primjenjuje se carinska kontrola roba na granicama u međunarodnom prometu država članica jer još nisu detaljno uređene sve odredbe koje uređuju kretanje roba na području Europske Unije.

Zajedničko tržište takav je oblik povezivanja dviju ili više država u kojem se na sa-

* Mr.sc. Marijan Kos, prof., voditelj programa osposobljavanja pri Odjelu za stručno usavršavanje i specijalizaciju Policijske akademije MUP-a RH

držaje carinske unije¹ ostvaruju prostori za slobodno kretanje kapitala i rada (Mileta, 1993:20). Zbog važnosti i cjelokupnog sagledavanja problema gospodarskoga kriminaliteta u vezi s međunarodnom gospodarskom suradnjom te njegova shvaćanja, smatram da je potrebno ukratko se osvrnuti na organizirani kriminalitet u cjelini jer se često *modus operandi* te ustroj kriminalne organizacije koja se bavi gospodarskim kriminalitetom u svojoj biti ne razlikuju od ostalih vidova organiziranoga kriminaliteta. Krijumčarenje je povreda carinskih propisa, kojima je određeno da se roba ne može prenositi preko carinske crte² koliko se prethodno nad robom pri ulazu, izlazu ili provožu ne provede određeni carinski postupak,³ a provedbe toga carinskog postupka utvrđene su kao kažnjive radnje. Carinski zakon Republike Hrvatske smatra carinskim kaznenim djelom ako se netko bavi prenošenjem robe preko carinske crte izbjegavajući mjere carinskog nadzora ili to čini naoružan u skupini upotrebom sile i prijetnje.

Carinsko kazneno djelo čini onaj tko organizira skupinu ili osobe za obavljanje tih kaznenih djela ili organizira mrežu preprodavača ili posrednika za prodaju neo-carinjene robe.

Krijumčarenje robe predstavlja i povredu odredbi Carinskog postupka koje Carinski zakon drži kao carinski prekršaj. Ovdje se želi dati prikaz opterećenosti (frekvencije) međunarodnih graničnih prijelaza Bregana i Macelj osobnim vozilima, teretnim motornim vozilima, ali i identifikacija transnacionalnoga kriminaliteta u hrvatskom gospodarskom sustavu te se pokušava utvrditi koliki je procijenjeni broj „carinskih“ kaznenih djela u

1 Carinska unija predstavlja sjedinjavanje dviju ili više suverenih država u jedno carinsko područje sa zajedničkom carinskom granicom i carinskom tarifom. Na stvaranje carinske unije prije svega utječu ekonomski razlozi, ali iza njih nerijetko stoje politički ciljevi. Obično je carinska unija preteča političkog ujedinjenja više suverenih država u novu državu. Takvih primjera ima. Primjer je to prve i druge carinske unije njemačkih država iz prve polovine prošlog stoljeća te kasnijih procesa u Kanadi, Australiji ili drugdje. U Europskoj Uniji uspostavljanje carinske unije pretpostavka je ekonomskog i političkog sjedinjavanja njezinih članica, do čega bi trebalo doći u neposrednoj budućnosti. U carinskoj uniji stvara se zajednička carinska politika prema trećim zemljama i primjenjuje zajednička carinska tarifa. Bez obzira na to je li osnovana zajednička carinska služba, sve članice unije prema stranoj robi postupaju na jedinstven način. Kasnije definicije carinske unije razlikuju se jedino u tome ističu li trgovinsko-politički ili međunarodno-pravni aspekt (vid udruživanja. U novijoj praksi, uz tri klasična uvjeta carinske unije (uklanjanje internih carina, zajedničke carine prema trećim zemljama i sporazumna podjela carinskih prihoda), pojedini autori navode dodatne elemente: ukidanje necarinskih prepreka u razmjeni unutar unije, usklađivanje poreznih sustava i poreznih politika, uspostavljanje zajedničkih središnjih organa i drugo.

2 Carinsko područje Republike Hrvatske obuhvaća teritorij Republike Hrvatske, a ograničeno je carinskom crtom koja je istovjetna s graničnom crtom Republike Hrvatske (Carinski zakon čl. 3., NN 78/99, 73/00, 92/01, 47/03, 140/05, 138/06, 45/09, 56/10)

3 Carinski postupak (engl. customs declaration) pojam je koji se odnosi na određeno carinsko postupanje ili upotrebu robe na osnovi carinske deklaracije.

ukupnom broju kaznenih djelana razini Republike Hrvatske zabilježen unutar godine dana (indeks od šezdeset tisuća; 60 000), gdje je ponderod 30 posto iz kojeg proizlazi stvarni broj „carinskih„kaznenih djela i ostaloga kriminaliteta, te uloga i zadaća carinske službe i granične policije u suzbijanju transnacionalnoga kriminaliteta.⁴

Dolazi se do tvrdnje da je došlo do poremećaja u hrvatskom gospodarstvu zbog neloyalne utakmice na hrvatskom tržištu, krijumčarenjem raznovrsnih roba široke potrošnje (proizvodi čiji je promet ograničen ili zabranjen), a inozemnog je podrijetla te ne udovoljava međunarodnim i nacionalnim normama.

Zemlje u ekspanziji poput Kine i Tajvana proizvode velike količine takve „škart“ robe pa se prema podacima Ministarstva financija siva ekonomija u sektoru trgovine kreće između 25 i 30 posto BDP-a. Uvoz takvih proizvoda na područje Hrvatske vezan je uz monetarnu politiku čvrstog tečaja kune u odnosu prema euru, a pogotovo prema američkom dolaru, te se u zemljama proizvode plagirani proizvodi prohibicijske naravi.⁵

Na cjelokupnom hrvatskom tržištu ukupna ponuda „bagatelnih“ roba od približno 50 posto narušava zakonito uspostavljeni ekonomski odnos Republike Hrvatske, uzrokujući poremećaje u cjelokupnom gospodarskom smislu, posebno na hrvatskom nacionalnom tržištu s međunarodnim implikacijama u pogledu prihvaćenih međunarodnih konvencija s područja zaštite prava industrijskog vlasništva (povreda patenta, licence i znaka tuđe tvrtke).

Međunarodne odredbe o organiziranom kriminalitetu

Pojam organiziranoga kriminaliteta (1998.) definiran je u obvezujućim međunarodnim dokumentima. Pojam kriminalne organizacije usvojen je na razini Europske Unije, a glasi ovako:⁷ „Kriminalna organizacija organizirano je udruživanje koje postoji određeno vrijeme, uključuje najmanje dvije osobe, djelujući na usklađen način u cilju činjenja kaznenih djela za koja se može izreći najveća kazna zatvora u trajanju od najmanje četiri go-

4 Transnacionalni kriminalitet obuhvaća sva ona kaznena djela koja su prostorno i vremenski izvršena u više država, odnosno na dva ili više kontinenta, pa je teško odrediti mjesto i vrijeme izvršenja; odnosno države primjenjuju princip univerzitaliteta, dužne su sankcionirati taj kriminalitet ako je on propisan nacionalnim zakonodavstvom ili temeljem međunarodno preuzetih obveza (ugovori), dakako nadzorom pravosudnih tijela određuje se prema mjestu izvršenja kaznenih djela.

5 Radi se o proizvodima koje država smatra luksuznim, te se stoga stvaraju posebni proizvodi poput lažnih parfema, cigareta, alkoholnih pića i sličnih proizvoda.

6 Bagatelna roba ona je roba bez značajne vrijednosti.

7 Zajednička akcija 98/733/JHA od 21. prosinca 1998., koju je usvojilo Vijeće Europe na osnovu članka K.3.

dine ili teža kazna, bez obzira na to jesu li ta kaznena djela cilj sama za sebe ili su sredstvo za stjecanje materijalne koristi i, ako se to može primijeniti, za neprimjereno vršenje utjecaja na rad javnih organa.“ Taj pojam, iako je usvojen kao zajedničko djelovanje u borbi protiv organiziranoga kriminaliteta, nije ratificiran od strane zemalja članica Europske Unije. Vijeće Europe u svojoj Preporuci (Rec2001) usvojilo je sličan pojam „organizirane kriminalne skupine“ bez ograničenja predmeta na transnacionalna kaznena djela.⁸ Konvencija Ujedinjenih naroda o transnacionalnom organiziranim kriminalitetu (UNTOC) može se smatrati dosad najznačajnijim pokušajem da se dođe do globalno ujednačenoga koncepta organiziranoga kriminaliteta. Ta konvencija stupila je na snagu u rujnu 2003. godine. Ona predstavlja najznačajniji pravni instrument za Europu i regiju. UNTOC se odnosi na teža kaznena djela, korupciju, pranje novca i ometanje rada pravosudnih tijela, pod uvjetom da je u pitanju transnacionalno kazneno djelo, da uključuje organiziranu kriminalnu skupinu prema definiciji u Konvenciji, članak 2.:

- „Zločinačka organizacija“ organizirana je skupina ljudi od najmanje tri osobe, koja postoji neko vrijeme, djeluje u cilju činjenja jednog ili više kaznenih djela utvrđenih ovom konvencijom radi stjecanja, izravno ili neizravno, financijske ili druge materijalne koristi;
- „Teži oblik kaznenog djela“ postupak je koji predstavlja kazneno djelo za koje se može izreći najveća kazna zatvora u trajanju od najmanje četiri godine ili teža kazna;
- „Organizirana skupina“ jest skupina ljudi koja je formirana, a nije spontano nastala radi neposredno slijedećeg počinjenja kaznenog djela i čiji članovi nemoraju imati formalno određene uloge, koja ne mora imati kontinuitet članstva niti razvijenu organizaciju.
- Kriminalistička definicija organiziranoga kriminaliteta usvojena je u Hrvatskoj 1997. godine na sastanku stručnjaka različitih profila te glasi: „Sustavno planirana, pripremana i podjelom uloga počinjena kaznena djela koja čine sudionici udruženi u zločinačku organizaciju trajnim djelovanjem, uz upotrebu zastrašivanja, nasilja ili korupcije, bez obzira na državne granice, sa svrhom stjecanja financijske dobiti ili društvene moći.“⁹ „Korupcija“¹⁰ je proces protupravne raz-

8 Preporuka (2001.)¹¹ Vijeća ministara zemalja članica u vezi s vodećim principima za borbu protiv organiziranoga kriminaliteta, koju je donijelo Vijeće ministara dana 19. rujna 2001. na 765. sastanku zamjenika ministara.

9 Preuzeto iz: Sačić, Ž., Organizirani kriminal: metode suzbijanja, Informator, Zagreb, 2001.

10 Korupcija, lat. pokvarenost, podmitljivost, potkupljivost, (Klaić, B., Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod MH, 1981.)

mjene između počinitelja iz javne sfere (političke ili upravne) i počinitelja iz privatne, poglavito gospodarske sfere, s namjerom uspostave sustava (strukturirane mreže), u pogledu planiranja ili isključivanja trećih (općeg interesa ili privatne konkurencije), u korist osobnih interesa (financijskih, političke ili druge moćii prestižne uloge u društvu)“ (N. Quelez, 1996.). Sasvim preciznu i općeprimjenu definiciju suvremenoga gospodarskoga kriminaliteta teško je utvrditi. Nije to jednostavno ni u nacionalnim okvirima, a osobito se otežava na međunarodnom planu, gdje gospodarski kriminal svojim opsegom i štetnim posljedicama sve više uzima maha (Singer, Kovčo-Vukadin, Cajner-Mraović, 2002:620-637). Republika Hrvatska stranka je brojnih međunarodnih ugovora o aktivnom suprotstavljanju organiziranom kriminalitetu, pa je u članku 134. Ustava Republike Hrvatske definirano: „Međunarodni ugovori dio su unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, po pravnoj snazi nalaze se iznad zakona.“¹¹

Iz ovoga je vidljivo da su zemlje Jugoistočne Europe u borbi protiv organiziranoga kriminala prihvatile odredbe konvencije Ujedinjenih naroda u svojim nacionalnim kaznenim zakonima.

Odredbe Kaznenog zakona RH o kaznenom djelu izbjegavanja carinskog nadzora

U glavi dvadesetprvoj (XXI.) Kaznenog zakona Republike Hrvatske propisana su kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja, gdje je u Kaznenom zakonu opisano kazneno djelo izbjegavanja carinskog nadzora u čl. 298.KZ RH. Ovo kazneno djelo prije je bilo određeno u Carinskom zakonu u članku 334., a sada je uneseno u Kazneni zakon. Carinsko kazneno djelo sadrži više kaznenih djela te ga zato nazivamo složenim carinskim kaznenim djelom.

Prvo kazneno djelo odnosi se na onoga tko prenese robu preko carinske crte izbjegavajući mjere carinskog nadzora, a čiji su proizvodnja i promet ograničeni ili zabranjeni. Drugo kazneno djelo odnosi se na onoga tko organizira skupinu ili povezuje u zajedničko planiranje i djelovanje tri ili više osoba za počinjenje prvoga kaznenog djela. Treće kazneno djelo čini onaj koji organizira skupinu ljudi i povezuje za zajedničko počinjenje tri ili više osoba s ciljem prenošenja robe preko carinske crte radi izbjegavanja mjera carinskog nadzora ili organizira mrežu preprodavatelja

¹¹ Čl. 134. Ustava RH: „Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj snazi nalaze se iznad zakona. Mogućnost izravne primjene međunarodnih ugovora.“

i posrednika zbog prodaje neocarinjene robe. Četvrto je kazneno djelo pribavljanje protupravne imovinske koristi sebi ili drugoj pravnoj ili fizičkoj osobi prilikom izvoza ili uvoza te sa zemljama Europske Unije sastavlja isprave neistinitog sadržaja prikazivanjem lažnih bilanci; procjenama te drugim lažnim prikazivanjem ili prikriivanjem činjenica, a s ciljem netočnog prikazivanja količine, kvalitete, vrste i namjene robe. Vrlo su važni elementi carinskoga kaznenog djela sljedeći: prijenos veće količine roba ili robe u vrijednosti većoj od 30 000 kuna; drugi je važan element izbjegavanje carinskog nadzora; i treći je prijenos robe preko carinske crte. Sada je vrlo važno naglasiti da je u KZ RH uvršteno kao počinjenje kaznenog djela pribavljanje protupravne imovinske koristi pravnim i fizičkim osobama prilikom izvoza ili uvoza unutar zemalja Europske Unije sastavljanjem isprava neistinitog sadržaja, lažnih bilanci i sl., čime će se utjecati na što kvalitetnije sankcioniranje ovog oblika kriminaliteta sukladno praksi Europske Unije. Roba se mora prenositi preko carinske crte; ako je prijenos ostvaren na samoj crti, postoji kazneno djelo, ali u pokušaju. Kao ostale elemente izdvajamo: organiziranje skupine ili osoba za prijenos preko carinske crte izbjegavajući mjere carinskog nadzora, organiziranje skupine ili osoba za prodaju neocarinjene robe te mrežu preprodavatelja ili posrednika za prodaju neocarinjene robe prema zakonskim propisima. Kada je riječ o prijenosu robe preko carinske crte, bitno je da se ono obavlja svjesnim izbjegavanjem mjera carinskog nadzora; tada je takav prijenos protupravan i predstavlja kazneno djelo. U tom slučaju prijenos robe nemora biti izvršen, već može biti samo u pokušaju; tada to predstavlja kazneno djelo u pokušaju koje se kažnjava kao da je izvršeno. Elementi kaznenog djela iz čl.334. „bivšeg“ Carinskog zakona svodili su se na to da se osoba bavi prenošenjem robe te izbjegavanjem mjera carinskog nadzora najmanje dva puta. Vrlo važni elementi kaznenog djela izbjegavanja carinskog nadzora jesu organiziranje skupine ili osoba za počinjenje prijenosa robe preko carinske crte izbjegavajući mjere carinskog nadzora, ili pak onaj tko organizira mrežu preprodavatelja ili posrednika za prodaju neocarinjene robe. To je kvalificiraniji oblik kaznenog djela od samog prijenosa robe i za taj su oblik predviđene teže kazne. Isti je slučaj ako se preko granične crte prenosi roba s ciljem izbjegavanja mjera carinskog nadzora čiji su proizvodnja i promet ograničeni ili zabranjeni. Teži oblik toga kaznenog djela uslijedit će ako se organiziraju skupina ili osobe za takav oblik kaznenog djela; sankcije za to kazneno djelo mnogo su teže. Kriminalistička prevencija oblik je djelatnosti državnih tijela u suzbijanju kriminaliteta koja proučava, ali i pronalazi zajedničke konstante i neposredne uzroke koji omogućavaju napade te pronalaze sredstva, metode i mjere u pravcu omogućavanja napada (Papeš, D., 1986:107).

Kriminalistička morfologija istražuje značajke stvarne pojave kaznenih djela s ciljem sustavne analize i razvrstavanja u skupine srodnih djela radi stvaranja osnove za svrhovito istraživanje (Pavišić, B., 2002:104). Osnovi uvjet suzbijanja organiziranoga kriminaliteta jest međunarodna suradnja. U tom smislu postoji globalni plan akcije protiv organiziranog transnacionalnoga kriminala usvojen na Svjetskoj konferenciji o organiziranom kriminalitetu u Napulju 1994. godine (tzv. Napuljska deklaracija) i prihvaćen na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda iste godine (UN RES49/159) (s tim u svezi i *ad hoc* Odbor Opće skupštine UN-a za izradu konvencije o sprečavanju transnacionalnog organiziranoga kriminaliteta koji je ustanovljen 1998. godine). Stara je uzrečica da „kriminalitet ne poznaje nacionalne granice“, kao što je istina i činjenica da je relativno organizirana međunarodna suradnja uspostavljena i na drugoj strani, posebno kada se radi o tzv. transnacionalnim korporacijama zločina. Međutim na internoj, odnosno na nacionalnoj razini, vlade se načelno susreću s istim problemima, pa je već zarana razmjena odgovarajućih spoznaja i iskustava u provedbi politike suzbijanja kriminaliteta postala ne samo dobar običaj već puka nužnost. Nesumnjivo je da postoji zajednički interes za suzbijanje kriminaliteta. Globalizaciju suvremene politike suzbijanja kriminaliteta valja promatrati i kao ostvarivanje ovdje već nekoliko puta spomenutih temeljnih političko-pravnih načela, poštivanje koje se danas opravdano smatra općim civilizacijskim postulatima demokratskoga svijeta. Napokon, globalizaciji politike suzbijanja kriminaliteta pridonijela je i pridonosi globalizacija kompleksa kaznenopravnih znanosti kao i drugih relevantnih znanstvenih disciplina. Ne treba posebno govoriti o tome da je ovom fenomenu pridonijela i pojava opće komunikacijske, tehničke, gospodarske i druge međuovisnosti u međunarodnim odnosima (Horvatić; Cvitanović, 1999:190).

1. Analiza opterećenosti graničnih prijelaza

Uvodne napomene

U ovome dijelu rada želi se utvrditi opterećenost (frekvencija) graničnih prijelaza Bregana i Macelj osobnim i teretnim motornim vozilima, kao i utjecaj opterećenosti graničnih prijelaza na strategiju razvoja službi koje su dužne vršiti sigurnosno-carinski nadzor (policija i carina) u suzbijanju transnacionalnoga kriminaliteta.

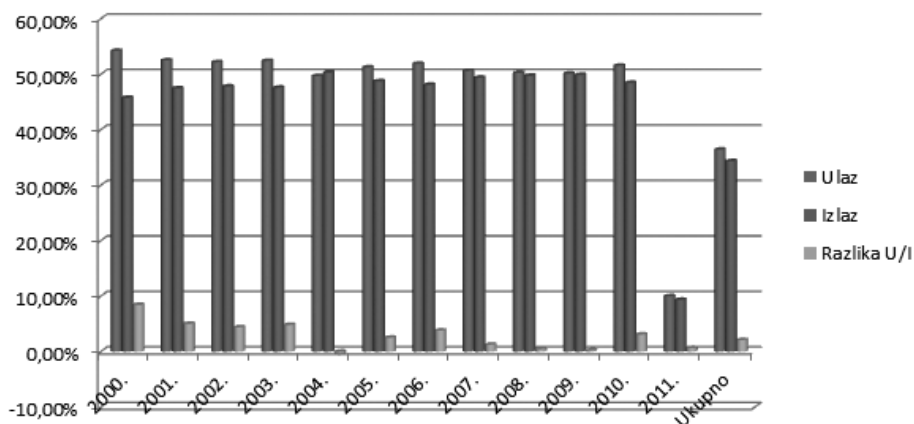
1.1. Prikaz kretanja prometa osobnih automobila i teretnih motornih vozila

Tablica 1 Promet osobnih motornih vozila na graničnom prijelazu Bregana

Godina	Ulaz	Izlaz	Ukupno
2000.	1014000	856173	1870173
2001.	1080162	976726	2056888
2002.	1300933	1191534	2492467
2003.	1276300	1158692	2434992
2004.	1164100	1179200	2343300
2005.	1179300	1121500	2300800
2006.	1130500	1047900	2178400
2007.	1144800	1116200	2261000
2008.	1254900	1242600	2497500
2009.	1255400	1249400	2504800
2010.	1340113	1259472	2599585
2011.	1450299	1356058	14516555
Ukupno	14590807	13755455	102701452

Izvor: Podaci MUP-a, Ravnateljstvo policije, Uprava za granicu, svibanj2012.

Grafikon 1

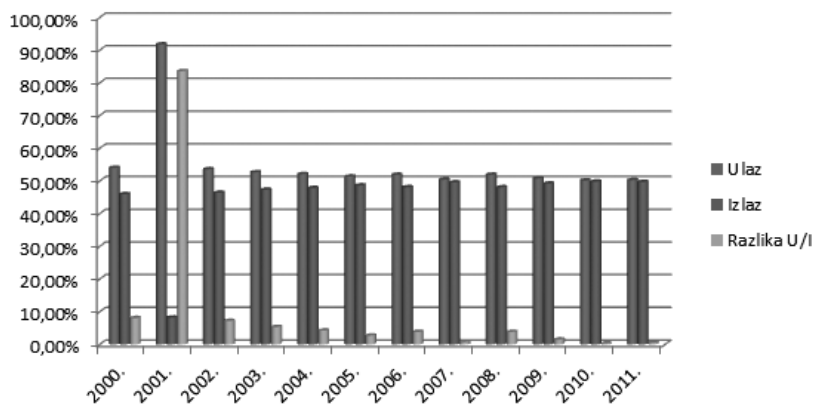

Tablica 2 Promet osobnih vozila – granični prijelaz Macelj

Godina	Ulaz	Izlaz	Ukupno
2000.	1194582	1015871	2210453
2001.	2273213	203087	2476300
2002.	1058594	916088	1974682
2003.	1031494	926815	1958309
2004.	1154175	1059733	2213908
2005.	1064911	1008233	2073144
2006.	1097549	1016022	2107571
2007.	1240216	1219427	2459643
2008.	1094276	1012967	2107243
2009.	1043152	1011933	2055085
2010.	1458720	1448710	2907430
2011.	1466850	1450049	2916899
Ukupno	24566932	12288935	27460667

Izvor: Podaci MUP-a, Ravnateljstvo policije, Uprava za granicu,svibanj2012.

Grafikon 2

Tablica 1 i 2 sadrže brojčane podatke u dvanaestogodišnjem razdoblju (od 2000 do 2011. godine), gdje je prikazana opterećenost međunarodnih graničnih prijelaza Bregana i Macelj prometom osobnih vozila na ulazu i izlazu iz Republike Hrvatske.

U grafikonu 1 i 2 prikazani su podaci za dvanaestogodišnje razdoblje (od 2000. do 2011. godine) pomoću dvodimenzionalnih stupaca – frekvencija osobnih automobila ulaza i izlaza na graničnim prijelazima Bregana i Macelj.

Zbog tranzita kroz državno područje Republike Hrvatske najopterećeniji izlazi međunarodnog cestovnog graničnog prijelaza jesu Bajakovo i Slavonski Brod. Većina prometa na istraženim međunarodnim graničnim prijelazima počinje i završava u Republici Hrvatskoj kada je riječ o našim građanima koji putuju u inozemstvo zbog komercijalnih razloga, odnosno stranaca koji u Republiku Hrvatsku dolaze zbog turizma ili tranzitiraju u drugu državu. Geografski položaj Hrvatske specifičan je jer čini raskrižje prometnih koridora između istoka i zapada te juga i sjevera Europe, što rezultira velikim protokom roba i putnika pa predstavlja rizik od međunarodnoga kriminaliteta. Tradicionalne balkanske rute krijumčarenja droge, kojima se heroin i kanabis prevoze u EU, dok se druge supstance, kokain i sintetičke droge, voze na istok, postale su dvosmjerne. U prometu osobnih automobila preko navedenih međunarodnih graničnih prijelaza pri ulazu u RH ili tranzitu preko državnog područjakod vozača, putnika ili u samom osobnom vozilu neposrednim opažanjem i provjerom carinskih ili policijskih službenika granične policije otkrivaju se pojedini oblici kaznenih djela. Istraživanjem se dolazi do saznanja da su u tom obliku prometa otkrivena sljedeća kaznena djela: zloupotreba opojnih droga (čl.173.KZ-a), krivotvorenje isprava (čl.311.KZ-a), krivotvorenje novca (čl.274.KZ-a) i ostala kaznena djela koja nisu navedena u strukturi kaznenih djela. Potrebno je poboljšati ne samo represivne već i preventivne mjere. Za carinske službenike to podrazumijeva primjenu operativne radnje opažanja i kontrole na graničnom prijelazu kod ulaznih putnika osobnim motornim vozilima, kako vozača i putnika, tako i samog osobnog motornog vozila.

Netom smo izložili tehniku i tehnologiju rada dvaju najfrekventnijih međunarodnih graničnih prijelaza u Republici Hrvatskoj i međusobno ih usporedili. Može se prihvatiti gledište da se istovjetna tehnologija nadzora međunarodnog prometa primjenjuje na svim međunarodnim cestovnim graničnim prijelazima u Republici Hrvatskoj, ali u manjem obujmu (frekventnosti).

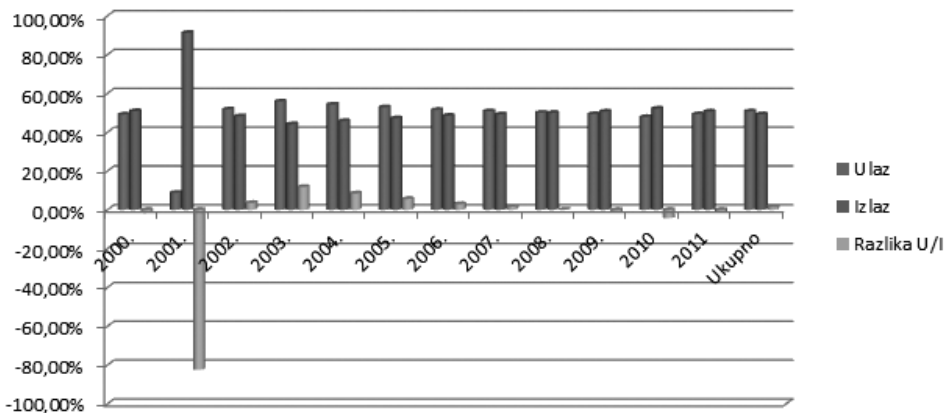
2. Prikaz kretanja prometa teretnih motornih vozila

Tablica 3 Promet teretnih motornih vozila na graničnom prijelazu Bregana

Godina	Ulaz	Izlaz	Ukupno
2000.	61738	64000	125738
2001.	66500	691300	757800
2002.	91600	85300	176900
2003.	111300	87905	199205
2004.	133000	112240	245240
2005.	135500	121100	256600
2006.	154400	145550	299950
2007.	160000	154800	314800
2008.	187000	186660	373660
2009.	173000	177700	350700
2010	178867	194958	373825
2011	189505	194641	384146
Ukupno	1642410	1593984	3236394

Izvor: Podaci MUP-a, Ravnateljstvo policije, Uprava za granicu, svibanj2012.

Grafikon 3

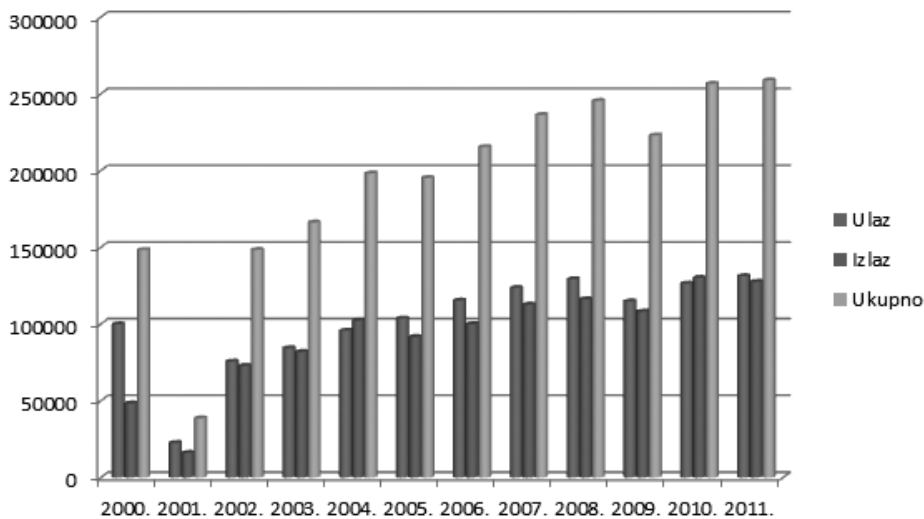

Tablica 4 Promet kretanja teretnih motornih vozila na graničnom prijelazu Macelj

Godina	Ulaz	Izlaz	Ukupno
2000.	99917	48323	148240
2001.	22552	16074	38626
2002.	75577	72754	148331
2003.	84286	81901	166187
2004.	95738	102447	198185
2005.	103612	91622	195234
2006.	115305	100013	215318
2007.	123576	112716	236292
2008.	129263	116154	245417
2009.	114769	108120	222889
2010.	126370	130170	256540
2011.	131265	127543	258808
Ukupno	1222230	1107837	2330067

Izvor: Podaci MUP-a, Ravnateljstvo policije, Uprava za granicu, svibanj2012.

Grafikon 4

Istraživačkim radom u tablicama 3 i 4 te na grafikonima 3 i 4 prikazana je opterećenost međunarodnih graničnih prijelaza Bregana i Macelj prometom teretnih motornih vozila u dvanaestogodišnjem razdoblju. Iz statističkih pokazatelja dolazimo do zaključka da je na međunarodnom graničnom prijelazu Macelj ulaz teretnih motornih vozila u promatranom razdoblju veći, a na međunarodnom graničnom prijelazu Bregana manji. Izlaz u istom vremenskom razdoblju veći je na graničnom prijelazu Bregana, dok je na graničnom prijelazu Macelj izlaz manji. Temeljem navedenog dolazi se do spoznaje da je prometom teretnih motornih vozila opterećeniji ulaz na međunarodni granični prijelaz Macelj, dok je međunarodni granični prijelaz Bregana opterećeniji izlazom teretnih motornih vozila. Teretni promet trebao bi se ostvarivati putem domicilnih carinarnica u mjestu gdje se vrši carinski postupak.

Mogućnosti ostvarivanja kriminalnih djelatnosti u rečenom vidu prometa ogromnesu, a posebno ako se vrši zloupotreba olakšica koje međunarodni ugovori propisuju. U međunarodnom teretnom prometu (cisternama, kontejnerima, furgonima za posebne terete i tegljačima i poluprikolicama s ceradom) koji prevozi različite terete pod oznakom TIR pregled robe gotovo je nemoguć kada su natovareni, a pregledu podliježu carinska dokumentacija i samo vozilo. Carinarnica određuje je li neko teretno motorno vozilo sposobno za prijevoz robe pod oznakama karneta TIR. Carinarnica može odlučiti o sposobnosti teretnog motornog vozila u fazi proizvodnje toga vozila, prije njegova gospodarskoga korištenja, ali i u tijeku korištenja. Oznaku karneta TIR može dobiti svako motorno vozilo ako ispunjava sljedeće osnovne uvjete:

- ako se na njih mogu lako staviti carinska obilježja;
- ako nemaju poseban prostor u koji bi se mogla sakriti roba, a da se pritom ne povrijede carinska obilježja;
- ako su svi prostori u teretnom motornom vozilu, prikolici ili poluprikolici, a u koje se može staviti roba, pristupačni za carinski pregled. Konstrukcijski i tehnički uvjeti teretnog vozila i kontejnera određeni su u prilogu Konvencije karneta TIR, ovisno okojem se cestovnom teretnom motornom vozilu radi: je li to vozilo s ceradom, furgon, hladnjača ili posebno vozilo, kao što je cisterna. Ako su ispunjeni uvjeti iz Konvencije TIR, vozilo dobiva certifikat karneta TIR, kao i sam karnet TIR, koji sadrži talone. Na osnovi iznesenih činjenica nabrojiti ću neke pojavne oblike kriminaliteta u cestovnom međunarodnom prometu na graničnim prijelazima Bregana i Macelj. Prvenstveno mislim na zloupotrebu karneta TIR i ATA.¹² Danas postoji mogućnost izrade kvalitetnih krivotvorina, bilo isprava, službenih pečata ili čega drugoga, što se u praksi doista često susreće. To nas dovodi do nelojalne konkurencije koja se ne pridržava dobrih poslovnih običaja, načela zdrave utakmice u pro-

12 Transport internacional par laround „Admission temporaire“ – franc.

metu roba, postojećih pravnih normi i poslovnog morala. Silom svoga kapitala ona nameće svoju dominaciju na tržištu koristeći neznanje kupaca o stvarnoj kvaliteti robe i njezinoj stvarnoj vrijednosti (Katunarić, 1983:89).

2.1. Pojavni oblici gospodarskoga kriminaliteta pri uvozu robe

2.1.1. Netočne prijave i deklaracije robe

U ovom slučaju može se prijaviti veća ili manja vrijednost robe. Manja vrijednost robe prijavljuje se s ciljem smanjivanja pristojbi koje se trebaju platiti pri uvozu te robe. Veća vrijednost(cijena) može se prijaviti primjerice pri uvozu opreme za proizvodnju i dozvola(*know-how*)kada se prikazuje da je oprema manje plaćena(na nju se ne plaća carina)jer je ista oslobođena plaćanja carinskih pristojbi.

2.1.2. Netočno deklariranje vrste robe

Ovaj pojavni oblik javlja se kada je zabranjen uvoz određene robe iz neke zemlje, a ta je roba tražena. U ovom slučaju prilazi se fiktivnom prijavljivanju robe te krivotvorenju isprava koje pokazuju podrijetlo robe.

2.1.3. Vezivanje dvaju uvoznih poslova

Slobodnim uvozom (LB) roba se po većoj cijeni uvozi, gdje se tom razlikom uvozi roba izvana iz kontingentana čvrstom režimu, dok se krivotvorenjem popratne dokumentacije prikazuje kao druga roba.

2.1.4. Netočno prijavljivanje vrste, kvalitete i svojstva robe

Ovaj pojavni oblik vrši se krivotvorenjem dokumenata te je uglavnom za ovaj vid potrebna suradnja carinika koji robu carini na neviđeno, tj. roba ne odgovara stvarnom stanju;dokumentacija navodi jednu vrstu robe, a u teretnom motornom vozilu nalazi se neka sasvim druga roba.

2.1.5. Netočno prijavljivanje količine

Postoje dva pojavna oblika:

- a) Prijavljuje se veća količina te se kapital nezakonito iznosi iz zemlje i dijeli s inozemnim poslovnim partnerom.
- b) Prijavljuje se manja količina robe s ciljem smanjenja iznosa carinskih pristojbi.

2.1.6. Uvoz na osnovi štetnih ugovora

Sklapaju se ugovori koji inozemnom partneru omogućuju da ne ispuni ugovorne obveze i sl.

2.2. Pojavni oblici gospodarskoga kriminaliteta pri izvozu

2.2.1. Netočno prijavljivanje i deklariranje vrijednosti robe

Nadležnim tijelima prijavljuje se manja vrijednost, a od inozemnog partnera naplaćuje se puni iznos, tj. stvarna vrijednost, te se ostvarena razlika – dobit – najčešće doznačuje na račun u inozemstvu.

2.2.2. Fiktivno povećana cijena po nalogu domaćeg proizvođača

Cijena se podiže iznad stvarne vrijednosti, inozemni partner plaća stvarnu cijenu, dok se razlika isplaćuje s računa na kojem se nalazi novac pribavljen na nezakonit način.

2.2.3. Netočno prijavljivanje i deklariranje količine robe (JCD)¹³

Prijavljuje se manja količina izvezene robe, najčešće u slučaju rasutih tereta, primjerice prijavljuje se izvoz od 70 tona, a stvarna je količina veća, te se na taj način ostvaruje nezakonit novac, odnosno dobit, te se isti polažu na žiro-račun u inozemstvu.

2.2.4. Netočno prijavljivanje i deklariranje kvalitete i vrste robe

Ovaj oblik kriminaliteta susreće se u sljedećim situacijama: primjerice izvozi se roba I. kategorije, a u popratnoj dokumentaciji stoji da je roba III. kategorije, stvara se neevidentni višak koji se protupravno prisvaja.

2.2.5. Izvoz bez provjere boniteta kupca¹⁴

Ovdje se dogovara iznos na način plaćanja te nije provjeren bonitet kupca. Značajno je da sve ovo može biti dogovoreno te se u praksi iznos naplati s nekih drugih računa i dolazi se do nezakonito stečene dobiti.

2.2.6. Izvoz roba koje ne odgovaraju međunarodnim standardima

Posljedica su reklamacije te vraćanje robe uz mogućnost da se pod ovim izgovorom vrati sasvim druga roba ili ista, ali doradena ili prerađena.

2.2.7. Fiktivne bonifikacije

Kada se preuzimaju troškovi koje izvoznik nije dužan snositi, dogovori se primjerice isporuka franko-granica, a snose se troškovi i preko granice.

13 JCD (jedinствена carinska deklaracija) stoji za radnju ili ispravu kojom osoba u propisanom obliku i na propisan način zahtijeva da se roba stavi u neki od carinskih postupaka (čl. 4., st. 13. CZ-a, ispravak Carinskog zakona; NN 73/00, Zakon o izmjenama i dopunama Carinskog zakona; NN 73/00, NN 92/01 i NN 47/03)

14 Mogućnost kupca da ispuni svoje obveze.

2.2.8. Fiktivni izvoz

Roba se prema dokumentaciji uredno izvozi, dok se u stvarnosti ništa ne događa.

Provedenim istraživačkim radom na graničnim prijelazima Macelj i Bregana u teretnom cestovnom međunarodnom prometu došlo se do saznanja i prikupljenih dokaza da najveći dio počinjenog i identificiranog transnacionalnoga kriminaliteta u Hrvatskom gospodarskom sustavu otpada na sljedeća kaznena djela: čl.298.KZ-a, izbjegavanje carinskog nadzora i prijevare od strane počinitelja; čl.177.KZ-a, protuzakonito prebacivanje osoba preko državne granice; čl.311.KZ-a, krivotvorenje isprava i ostala kaznena djela. U nastanku istraživanja primjenom studije slučaja opisat ćemo nekoliko eksplicitnih kaznenih djela izbjegavanja carinskog nadzora te *modus operandi* i prijevare koje su najčešće u gospodarskom smislu Republike Hrvatske.

2.2.8.1. Slovenski državljanin, vozač kamiona i prikolice na graničnom prijelazu Macelj prijavio je na ulazu u Bosnu i Hercegovinu robu upućenu carinskom prijavom na uvoz i provoz CI Macelj i to sir Eidam u vrijednosti od 88 000 DEM, težine 22900 kg.

Pregledom kamiona i prikolice na GP Macelj carinski djelatnici utvrdili su da su kamion i prikolica prazni te je protiv vozača podnesena prekršajna prijava. Kako se pojavila sumnja da je roba – sir EIDEM – ostala neocarinjena u Republici Hrvatskoj, provjerom kroz carinske evidencije utvrđeno je da je isti vozač više puta po provoznim carinskim prijavama kroz R. Hrvatsku za BiH provozio sir EIDEM. Ulaz je prijavio na CI Macelj, a izlaz iz Hrvatske na GPMaljevac.

Budući da je slovenski vozač u tranzitu kroz R. Hrvatsku prevezio sir za uvoznika tržišni centar iz Sarajeva, BiH, a provjerom kamiona po carinskoj prijavi na GPMaljevac utvrđeno je da je kamion prazan te da je prijava bila *fiktivna*, osnovano se posumnjalo da su prijave po kojima je prethodno provozio sir kroz RH bile samo fiktivno prijavljene za prijevoz u BiH za uvoznika Tržišni centar iz Sarajeva. Carinska uprava Federacije BiH izvršila je tražene provjere te je izvijestila Carinsku upravu R. Hrvatske da je tvrtka uvoznik Tržišni centar iz Sarajeva registrirana u registru trgovačkih društava Federacije BiH te da navedena tvrtka nije izvršila nikakav uvoz sira EIDEM u BiH. Prema utvrđenom dokazano je da slovenski vozač nije uvezio sir EIDAM u BiH za tvrtku Tržišni centar iz Sarajeva provozom kroz R. Hrvatsku, već je fiktivno prijavljivao sir na GPMaljevac te se sumnja da je sir ostao u Hrvatskoj, gdje je neocarinjjen pušten u slobodni promet, čime je, na ime

carine, carini po jedinici mjere i PDV-u učinjena šteta za proračun RH u vrijednosti od 1253682,00 kn.

2.2.8.2. Tvrtka i odgovorna osoba iz Zagreba privremeno je po osnovi reeksportnog uvoza uvozila šećer po više uvoznih deklaracija, a sirup je izvezen po više izvoznih deklaracija, te je obavljeno razduživanje. Prema naznačenim uvoznim carinskim deklaracijama o privremenom reeksportnom uvozu konzumnog šećera i druge robe (boja, aroma) izvoz sirupa nije izvršen, te su deklaracije ostale nerazdužene (ukupno 9 komada). Carinarnica Zagreb po službenoj je dužnosti donijela rješenje prema kojem je uvoznik FrutisVita iz Zagreba obavezan platiti carinu po mjernoj jedinice robe, kao i PDV. Obveza plaćanja za privremeno uvezeni šećer, boju i aromu u ukupnoj težini od 144976,33 kg, koji preradom nije izvezen kao sirup iznosi 598743,95 kn na ime carine, carini po mjernoj jedinici robe i PDV jer je carinskom provjerom utvrđeno da je privremeno uvezeni šećer otuđen i pušten u slobodni promet.

2.2.8.3. Slovenski državljanin na CILupinjak podnio je neispravnu (krivotvorenu) fakturu računa tvrtke iz Njemačke, za uvoznika, na umanjenu vrijednost robe koju je prijavio radi provoza robe kroz RH. Roba je prevožena u kamionu, i to elektromaterijal, 9 paleta težine 2117 kg u vrijednosti od 144720,00 DEM. Detaljnim carinskim pregledom kabine teretnog motornog vozila pronađeni su bianco-memorandumi tvrtke ELEKTRONIC iz Njemačke, kao i račun tvrtke za elektromaterijalu težini od 3217 kg pakiran u 9 paleta. Izvršenom provjerom CILupinjak i carinske službe R. Slovenije utvrđeno je da je vozač navedenog teretnog vozila na izlasku iz R. Slovenije prijavo izvoz robe – elektromaterijala – po računu firme iz Slovenije, a prijavljene su druga količina i vrijednost robe nego što je prijavljeno na ulazu R. Hrvatsku na CILupinjak. Ovo potvrđuje činjenicu da je na ulazu u R. Hrvatsku prijavljena manja količina i vrijednost robe od one koja je izvozno ocarinjena u R. Sloveniji, odnosno vozač je na ulazu u R. Hrvatsku prijavio krivotvorene dokumente, račun na manju količinu i vrijednost te na ime drugog izvoznika, odnosno uvoznika, a čime je prikazano da vrši provoz robe iz Njemačke za SRJ.

2.2.8.4. Na graničnom prijelazu Jurovski Brod temeljem karneta TIR slovenski državljanin, vozač, prijavio je za provoz kroz Republiku Hrvatsku kamion i prikolicu te robu čajno pecivo prema računu. Na svim predodčenim

dokumentima (karnet TIR, račun i CMR) naznačeno je da se prevozi čajno pecivo, a nakon vaganja robe u kamionu carinski djelatnik osnovano je posumnjao da ta količina čajnog peciva ne može biti, zbog načina pakiranja, smještena u kamion; zatražio je otvaranje kamiona i prikolice te je pregledom utvrđeno da se u kamionu nalazi čokolada umjesto deklariranog čajnog peciva, kako je to bilo naznačeno u dokumentaciji. Pregledom kamiona i prikolice pronađena je 31 paleta čokolade u težini od 24936 kg, kojoj je utvrđena vrijednost od 525096 DEM. U kamionu i prikolici nije pronađeno čajno pecivo, kako je to bilo prijavljeno i naznačeno u priloženoj dokumentaciji pošiljatelja iz Austrije te primatelja pošiljke u Zrenjaninu, Jugoslavija, kako je to naznačeno na karnetu TIR i CMR-u (prijevoznoj ispravi).

3. Prikaz kretanja kriminaliteta (carinskih kaznenih djela) na međunarodnim graničnim prijelazima Bregana i Macelj od 2000. do 2011. godine

Istraživačkim radom obuhvaćeno je desetogodišnje razdoblje na spomenutim graničnim prijelazima, želeći provedenim istraživanjem dokazati i utvrditi koliki je procijenjeni broj „carinskih“ kaznenih djela u ukupnom broju kaznenih djela na razini Republike Hrvatske evidentiran tijekom godine dana (indeks od šezdeset tisuća – 60000), gdje je ponder od 30 posto¹⁵ iz kojeg proizlazi stvarni broj „carinskih“ kaznenih djela.

¹⁵ Ponder od 30 posto predstavlja tamnu brojku stvarno izvršenih, ali neevidentiranih „carinskih“ kaznenih djela u određenom vremenskom intervalu od godine dana.

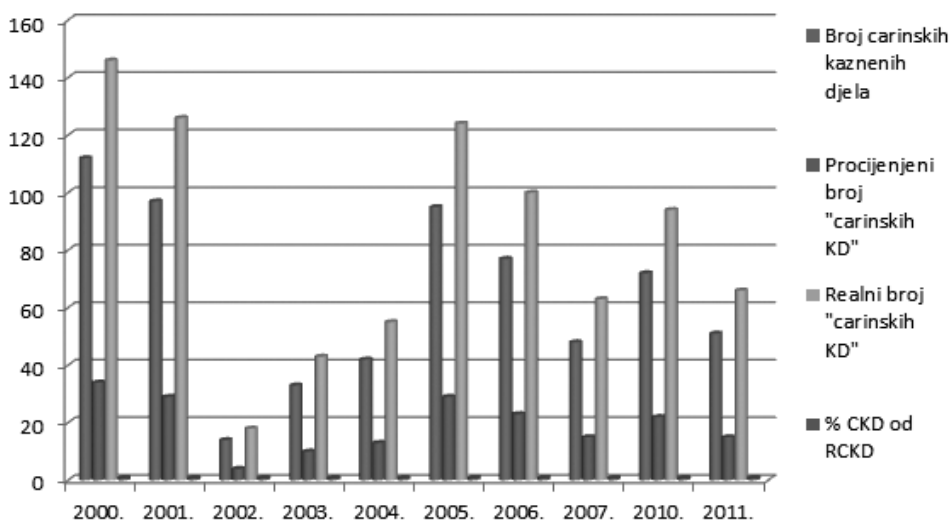
Tablica 5 Prikaz carinskih kaznenih djela na graničnom prijelazu Bregana

Godina	Broj carinskih kaznenih djela	Indeks od 60 tisuća KD u RH tijekom jedne godine	Ponder od 30%	Procijenjeni broj „carinskih KD“	Stvarni broj „carinskih KD“
2000.	112	0,1866	30%	34	146
2001.	97	0,1616	30%	29	126
2002.	14	0,0233	30%	4	18
2003.	33	0,0550	30%	10	43
2004.	42	0,0700	30%	13	55
2005.	95	0,1583	30%	29	124
2006.	77	0,1283	30%	23	100
2007.	48	0,0800	30%	15	63
2010.	72	0,12	30%	22	94
2011.	51	0,085	30%	15	66
Ukupno.	641	1.0683	30%	194	835

Izvor: Podaci MUP-a, Ravnateljstvo policije, Uprava za granicu, svibanj 2012. godine

Tablični prikaz strukture kriminaliteta u razdoblju od 2000. do 2011. godine obuhvaća kaznena djela. Zbog značaja društvene opasnosti tablica predstavlja samo „CARINSKA KD“. Usporedba izražena u odnosu na prosječni broj izvršenih kaznenih djela u Republici Hrvatskoj tijekom jedne godine.

Grafikon 5

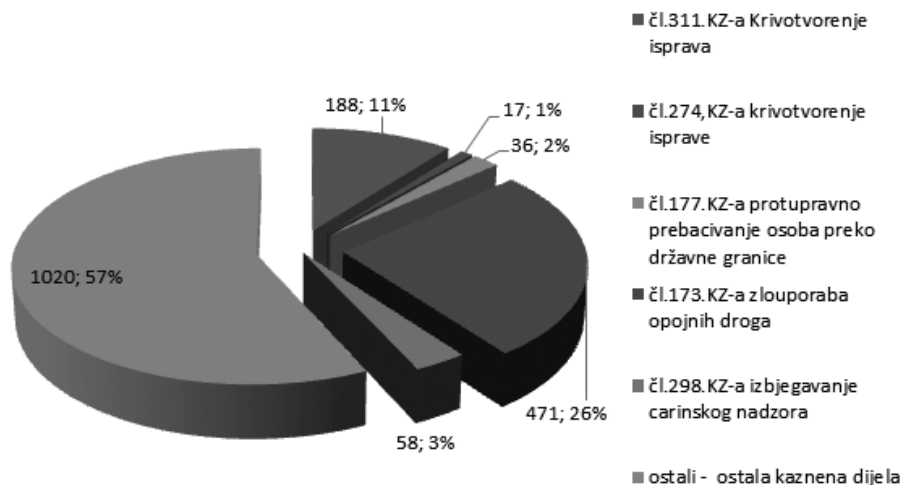

Tablica 6. Strukturakaznenih djela na GP Bregana

Pravni propis	Naziv kaznenog djela	Broj kaznenih djela
Čl. 311.KZ-a	krivotvorenje isprave	188
Čl.274.KZ-a	krivotvorenje novca	17
Čl. 177.KZ-a	protuzakonito prebacivanje osoba preko državne granice	36
Čl. 173.KZ-a	zloupotreba opojnih droga	471
Čl.298.KZ-a	izbjegavanje carinskog nadzora	58
ostali	ostala kaznena djela	1020

Grafikon 6

Struktura kaznenih djela

U tablici 6 i grafikonu 6 prikazana je struktura kaznenih djela na međunarodnom graničnom prijelazu Bregana iz kojeje vidljivo da uz kaznena djela izbjegavanja mjera carinskog nadzora (čl.298.KZ-a), koja su u strukturi zastupljenau mjeri od 3 posto, sudjeluju i druga kaznena djela s sljedećim udjelom: zloupotreba opojnih droga, čl.173. KZ-a, 26 posto; krivotvorenje isprave, čl.311.KZ-a., 11 posto, protupravno prebacivanje osoba preko državne granice, čl.177.KZ-a, 2 posto, krivotvorenje novca čl.274., 1 posto, i ostala kaznena djela 57 posto.

Tablica 7 Prikaz kretanja carinskih kaznenih djela na graničnom prijelazu Macelj¹⁶

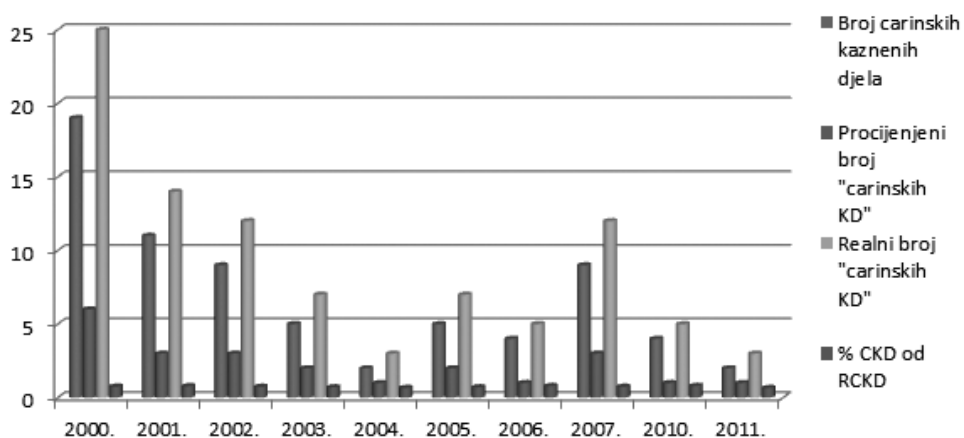
Godina	Broj carinskih kaznenih djela	Indeks od 60 tisuća KD u RH tijekom jedne godine	Ponder od 30%	Procijenjeni broj „carinskih KD“	Stvarni broj „carinskih KD“
2000.	19	0,0316	30%	6	25
2001.	11	0,0183	30%	3	14
2002.	9	0,0015	30%	3	12
2003.	5	0,0083	30%	2	7
2004.	2	0,0033	30%	1	3
2005.	5	0,0083	30%	2	7
2006.	4	0,0066	30%	1	5
2007.	9	0,0150	30%	3	12
2010.	4	0,0666	30%	1	5
2011.	2	0,0333	30%	1	3
Ukupno	70	0,0267	30%	23	93

Izvor: Podaci MUP-a, Ravnateljstvo policije Uprava za granicu, svibanj 2012. god.

*Tablični prikaz strukture kriminaliteta u razdoblju od 2000. do 2011. godine obuhvaća kaznena djela. Zbog značaja društvene opasnosti tablica prikazuje samo „CARINSKA KD“. Usporedba izražena u odnosu na prosječni broj izvršenih kaznenih djela u Republici Hrvatskoj tijekom jedne godine.

¹⁶ Tablični prikaz strukture kriminaliteta u razdoblju od 2000. do 2011. godine obuhvaća kaznena djela. Zbog značaja društvene opasnosti tablica prikazuje samo „CARINSKA KD“. Usporedba izražena u odnosu na prosječni broj izvršenih kaznenih djela u Republici Hrvatskoj tijekom jedne godine.

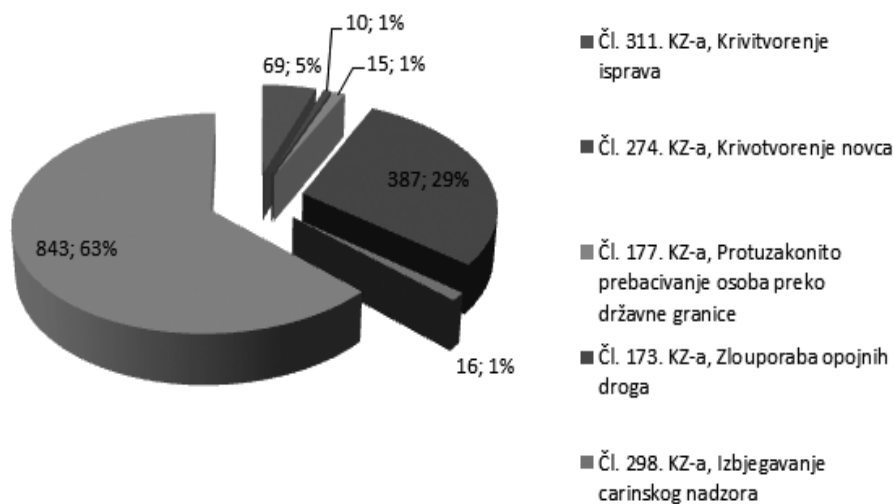
Grafikon7

Tablica8 Struktura kaznenih djelana GP Macelj

Pravni propis	Naziv kaznenog djela	Broj kaznenih djela
Čl. 311.KZ-a	krivotvorenje isprava	69
Čl. 274.KZ-a	krivotvorenje novca	10
Čl. 177.KZ-a	protuzakonito prebacivanje osoba preko državne granice	15
Čl. 173.KZ-a	zloupotreba opojnih droga	387
Čl. 298.KZ-a	izbjegavanje carinskog nadzora	16
ostala	ostala kaznena djela	843

Grafikon 8

U tablici 8 i grafikonu 8 sadržani su podaci o strukturi kaznenih djela na međunarodnom graničnom prijelazu Macelj, gdje je kazneno djelo izbjegavanja carinskog nadzora (čl.298.KZ-a) zastupljeno s 1,19 posto, slijede ostala kaznena djela i to: zloupotreba opojnih droga (čl.173.KZ-a) s 28,88 posto, krivtvođenje isprava (čl.311.KZ-a) s 5,15 posto, protuzakonito prebacivanje osoba preko državne granice (čl.177.KZ-a) s 1,12 posto, krivtvođenje novca (čl.274.KZ-a) s 0,75 posto i ostala kaznena djela čine 62,91 posto.

U tablici 5 i grafikonu 5 i tablici 7 i grafikonu 7 prikazana su carinska kaznena djela međunarodnim graničnim prijelazima Bregana i Macelj u promatranom razdoblju, gdje smo pomoću pondera došli do procijenjenog broja carinskih kaznenih djela iz kojeg proizlazi stvarni broj carinskih kaznenih djela koja nisu evidentirana i čine tamnu brojku kriminaliteta prokrijumčarenih roba na međunarodnom tržištu. Na graničnom prijelazu Bregana ukupno je evidentirano 641 carinsko kazneno djelo, a to čini 1,06 posto ukupnoga broja kaznenih djela, dok je na graničnom prijelazu Macelj evidentirano 70 carinskih kaznenih djela, a to je u ukupnom broju kaznenih djela zastupljeno s 0,11 posto. Procijenjeni broj carinskih kaznenih djela temeljem izračunatog pondera na graničnom prijelazu Bregana iznosi 194, ili povećanje procijenjenih carinskih kaznenih djela za 0,3233 posto, dok na graničnom prijelazu Macelj procijenjeni broj kaznenih djela iznosi 23, ili povećanje za 0,0383 posto. Temeljem izračuna procijenjenog broja carinskih kaznenih djela evidentiran je stvarni broj carinskih kaznenih djela koji na Bregani iznosi 835 i

čini 1,39 postou ukupnom broju kaznenih djela u Republici Hrvatskoj, a na graničnom prijelazu Macelj stvarni broj carinskih kaznenih djela iznosi 93 ili 0,155 posto u ukupnom broju kaznenih djela u Republici Hrvatskoj. Analizirajući prisutnost prokrijumčarenih roba na nezakonito hrvatsko tržište koje nisu rezultat zakonite poslovne djelatnosti u Hrvatskoj, već nastaju u njezinu međunarodnom okruženju kao vid kriminalnih djelatnosti, povrede prava industrijskog vlasništva, nezakonitog korištenja tuđe tvrtke, nedopuštene proizvodnje, izbjegavanja carinskog nadzora i sličnih kriminalnih gospodarskih aktivnosti. Prisutnost opisanih kriminalnih „proizvoda“ u velikim količinama ugrožava uspostavljene ekonomske odnose i ekonomski poredak Hrvatske, pritom obmanjujući kupce kvalitetom i cijenom.

Zaključna razmatranja

Provedenim istraživanjem i izvršenom analizom utvrđeno je da se u kriminalnom miljeu tzv. balkanska ruta često koristi za krijumčarenje heroina iz Afganistana, Pakistana i Irana zbog najkraće cestovne veze između zemalja proizvođača heroina do zemalja potrošača. Tome je pridonio porast prometa roba i putnika, što krijumčari koriste kako bi uz što manja ulaganja prokrijumčarili heroin. Na hrvatskom tržištu droge prisutna su marihuana i dijelom hašiš koji potječe iz Albanije, odakle ih organizirane krijumčarske skupine krijumčare cestovnim pravcem preko Crne Gore i Bosne i Hercegovine u Hrvatsku te dalje za druga nezakonita tržišta droge (Republika Slovenija i Zapadna Europa). Promatrajući tehniku i tehnologiju rada tj. carinsku sigurnosnu zaštitu kao osnovnu funkciju međunarodnog cestovnog graničnog prometa, ukazujem na njezinu proturječnost s frekvencijom prometa koji se stalno povećava, prvenstveno zbog stvaranja regionalnih svjetskih trgovačkih baza u pogledu prometa roba, odnosno intenzivnog razvoja turističke djelatnosti koja je primarna grana hrvatskoga gospodarstva. Spoznaja takvih međunarodnih suprotnosti određuje stvaranje razvoja službi koje su dužne vršiti sigurnosni carinski nadzor (policija i carina). Primjenom načela prema kojem je potrebno organizirati jeftinu i učinkovitu službu postoji rješenje unapređenja ili modernizacije graničnih prijelaza s tehničkog aspekta, odnosno zaključivanje bilateralnih i pristupanje multilateralim ugovorima i tehnologiji rada. Pritom se ne bi narušavala protočnost međunarodnih cestovnih graničnih prijelaza.

Ako gledamo s polazišta koncepta ujedinjene Europe bez kontrole unutarnjih granica, prelazak državne granice trebao bi se odvijati uz što manje formalnosti, ali sa svrhom ostvarivanja službenih zadaća koje se postavljaju pred graničnu policiju i carinsku službu, a to znači iz velikog broja zakonitih prijelaza izdvojiti one osobe koje su naklonjene činjenju kaznenih djela. Europa danas predstavlja jedinstveni kriminogeni pro-

stor s tendencijom da bude sve veći kako se sve više zemalja bude uključivalo u „Europu bez granica“ (Ivanda, S., 2001:21). Svakako je vrlo važno suzbijanje krijumčarenja u teretnom prometu (poluprikolice, tegljači, cisterne, teretna motorna vozila s oznakom karneta TIR i sl.). Bit carinsko-tranzitnog prometa robe teretnim motornim vozilima s oznakama karneta TIR (franc. *transport international par la rout*) leži u propuštanju preko granice jedne ili više tranzitnih država bez pregleda robe, propisano carinski zatvorenih i označenih natovarenih teretnih motornih vozila ili kontejnera bez polaganja depozita ili drugih jamstava, odnosno bez carinske dokumentacije pojedinih tranzitnih država na temelju jedinstvenog međunarodnog dokumenta karnet TIR.

Teretna motorna vozila s oznakom karnet TIR i uz posjedovanje karneta TIR imaju pojednostavljen carinski postupak prilikom prijelaza granice. Roba se u njemu ne pregledava, već se pregledava dokumentacija, carinska obilježja na vozilu i samo vozilo. Ako se utvrdi da je carinsko obilježje oštećeno ili da postoje određena oštećenja na motornom vozilu, onda se pregledava i roba u samom vozilu ili se ona mora istovariti, pa se pregledava i vozilo s unutarne strane zbog mogućnosti postojanja dvostrukih stijenki ako se radi o furgonu ili hladnjači. Carinski djelatnici koji obavljaju poslove suzbijanja krijumčarenja moraju posjedovati izražene psihofizičke i stručne sposobnosti jer je njihova aktivnost usmjerena ka otkrivanju i utvrđivanju postojanja carinskoga kaznenog djela te pribavljanja i osiguravanja dokaza da je određena osoba počinila carinsko kazneno djelo. Strukturu provedenog istraživanja o kretanju kriminaliteta u razdoblju od 2000. do 2011. godine, analizu pojava oblika gospodarskoga kriminaliteta te udio carinskih kaznenih djela u ukupnom godišnjem prijavljenom kriminalitetu na razini Republike Hrvatske, krivotvorenje JCD-ova, uz carinska kaznena djela javljaju se i druga kaznena djela. Funkcioniranje carinskog sustava i učinkovitost svih vrsta carinske kontrole u sebi prvenstveno sadrži zaštitu sveukupnoga gospodarskog i političkog sustava. Posebno se to manifestira u kontrolnim funkcijama carinskih vlasti, što samo po sebi predstavlja definiranost elemenata gospodarskog, financijskog i političkog ustroja jedne zemlje (Sabolović, D.; Presečan, T.,

1994:116-126). Zbog specifičnosti teme rada primijenio sam sustav metoda iz razloga što je problem višedimenzionalan, pa ga nije moguće istraživati izolirano. Stoga je u razdoblju od 2000. godine stagniralo izvršenje kaznenih djela zato što je kazneno djelo izbjegavanja carinskog nadzora iz čl. 298. Kaznenog zakona bilo propisano i inkriminirano u Carinskom zakonu u čl. 334., gdje se ostvaruje biće kaznenog djela radnjom da se osoba mora učestalo baviti prenošenjem robe preko carinske crte s ciljem izbjegavanja mjera carinskog nadzora. Nadalje, prilikom činjenja kaznenog djela iz čl. 334. nije bila utvrđena visina izbjegnute carine (vrijednost) koju treba počiniti

kako bi se počinitelj toga kaznenog djela mogao zakonski procesuirati. Upravo iz navedenih razloga u razdoblju od 2000. do 2009. godine za carinska kaznena djela na snazi su bile dvije zakonske odredbe, jedna u KZ-u RH, a druga u Carinskom zakonu RH. Slijedom navedenih razloga kazneno djelo iz čl. 334. Carinskog zakona stavljeno je izvan pravne snage s nadnevkom od 1. siječnja 2000. godine, kada je međunarodnim sporazumom prihvaćen JCD (jedinstvena carinska deklaracija). To dovodi pod sumnju jer nije bilo dovoljno jasno i razvidno koju zakonsku odredbu primijeniti za sankcioniranje navedenih oblika kaznenih djela te koje ih tijelo kriminalistički razjašnjava i dokazuje. Dvostruka priroda inkriminacija, a time i nadležnosti (carina ili policija), uzrokovala je u velikoj mjeri slabu učinkovitost suzbijanja krijumčarenja.

Literatura:

- Katunarić, A., Vanjska trgovina, principi i praksa, Izdavačko-instruktivni biro, Zagreb, 1983., str. 89-91
- Mileta, V., Gospodarska sinteza Europe, Školska knjiga, Zagreb, 1993., str. 20-37
- Sabolović, D.; Presečan, T., Hrvatska u međunarodnoj ekonomiji, Ekonomski fakultet Zagreb, „Mikrorad“ d.o.o., Zagreb, 1994., str. 116-126
- Horvatić, Ž.; Cvitanović, L., Politika suzbijanja kriminaliteta, Zagreb, 1999., str. 190-192
- Ivanda, S., Schengenski sporazumi unutarnja sigurnost, MUP RH, Zagreb, 2001., str. 21-29
- Papeš, D., Privredna kriminalistika (metodika otkrivanja, dokazivanja, razjašnjavanja i prevencije privrednog kriminaliteta), MUP RH, Zagreb, 1986., str. 107
- Pavišić, B., Uvod u kriminalistiku, MUP RH, Zagreb, 2002., str. 104
- Singer, M.; Kovčo-Vukadin, I.; Cajner-Mraović, I., Kriminologija, Globus, Zagreb, 2002., str. 620-637
- Pavišić, B., Kazneno pravo Vijeća Europe, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2006.

Summary

Due to the abolition of surveillance over the internal borders of the European Union, which is an important factor of European integration, the issues of illegal migrations and other forms of international criminality have been concentrated to the external borders of the European Union. The very creation of the common market and the Customs Union has enabled the free movement of capital as well as possibilities of committing offences in connection with transnational criminality.

Several units of this scientific article give reviews of contradictions appearing at the international border check points of Bregana and Macelj (entry and exit) when dealing with cars and heavy goods vehicles, the abuse of TIR /ATTA carnet, and various trends and shapes of international criminality.

The Republic of Croatia is specific for its geographic position, because traffic overland corridors between east and west, as well as north and south passes over its territory – so called “Balkan route“ – are well used by smugglers for illegal transactions on goods markets or illegal traffickers of psychoactive drugs, traffickers in persons, illegal migrants and other persons involved in economic criminality, evasion of taxes and customs duties, deceptions and frauds, smuggling of high rated goods like tobacco and cigarettes, and money laundry. The role and task of the customs service is not exclusively based on the fiscal policy (public revenue acquisition for the state). The customs service is directly involved in the matter, even from the point of view of safety requirements, in the battle against smuggling and illegal resale of goods that have not been cleared through the customs.

Key words: Customs Union, transnational organized criminality, smuggling/trafficking, UN Convention on Organized Crime.

